

Tips och språkråd när du jobbar med att spegla Sverige – fokus mångfald

Detta är ett levande dokument som bör revideras minst en gång om året. Initiativtagare till det ska vara divisionschefen på SVT Nyheter.

Generella utgångspunkter

Att vara **svensk** i dag inkluderar människor med många olika utseenden, erfarenheter och kulturer. Det ingår i SVT:s uppdrag att bevaka allas vardag. Det är viktigt att vi uttrycker oss inkluderande och inte beskriver någon på ett kränkande sätt.

Medarbetare på SVT Nyheter ska alltid ifrågasätta om en människas ursprung och utseende är relevant för nyheten och kunna beskriva varför. ^{1 och 3}

När det är relevant för SVT att precisera bakgrund, ska vi alltid ha egna källor som bekräftar uppgiften.

På SVT Nyheter utgår vi från att människor ska få definiera sig själva. I de fall där det är möjligt, ska berörda få frågan hur de vill bli beskrivna.

Grupper

En grundprincip är att vi inte bör generalisera kring befolkningsgrupper, områden eller religioner.

Tänk på att intervjuade privatpersoner inte kan göra sig till talespersoner för grupper de tillhör, (t ex en kvinna som säger "för muslimska kvinnor är slöjan förtryckande".)

Var försiktig med det vaga och många gånger fel använda ordet **invandrare** och använd det inte som ett förled (prefix), exempelvis invandrarfamiljer, eftersom många som benämns som invandrare idag, är födda i Sverige.

SVT Nyheter använder ordet **svenskar** om alla som har svenskt medborgarskap. Vi bör undvika att *gradera* svenskhet genom att ställa de båda uttrycken *mot varandra*. Ibland kan just medborgarskapet ha juridisk relevans och bör då poängteras. Även personer som är bosatta i Sverige utan att vara medborgare kan betecknas som svenskar. Speciellt vid nyhetshändelser i andra länder (t ex jordbävningar, hotellbränder eller attentat) används beteckningen *svenskar* på dom som drabbats, utan uppdelning av personerna i dom som är medborgare och dom som inte är det. Observera att Utrikesdepartementet bara informerar om svenska medborgare som har omkommit vid stora katastrofer/attentat utomlands.

När vi vet att anknytningen till Sverige varit kortvarig kan vi tala om personer "som bor i Sverige/är bosatta i Sverige". Vi kan också beskriva att en person har dubbla medborgarskap, t ex den svenske och eritreanske medborgaren Dawit Isaaq.

I fall som berör terrorism, kan formuleringar liknande denna användas: "svensk som har haft samröre med våldsbejakande/militanta islamister"

Ett användbart uttryck när man vill beskriva en grupp i Sverige med gemensamt ursprung är att kombinera ordet svensk med deras ursprungsnationalitet, t ex **svensksomalier**. Uttrycket fungerar även för enskilda personer.

Om en uppdelning är nödvändig för att t ex presentera statistik kan ord som **inrikes-** och **utrikesfödd** eller **infödd** och **inflyttad** användas. I dessa uttryck inkluderas alla svenskar. Det som skiljer dem åt är bara att en del är födda här och andra har flyttat hit.

Utländsk bakgrund kan användas, begreppet definieras av SCB som en person som är född utomlands eller är född i Sverige med två utrikesfödda föräldrar. I statistik talas det också om **utomnordiskt födda** eller **utomeuropeiskt födda**. Vill man variera sitt sätt att uttrycka sig kan man använda det vidare begreppet **utländska rötter**. Motsatt kan man även tala om svenska rötter när man vill betona en svensk bakgrund.

I statistikredovisning är det viktigt att se hur forskare använt begrepp som svensk, invandrare, medborgare etc. Var medveten om att olika utredningar och rapporter använder begreppen på olika sätt och att du behöver redovisa definitionen för att titare/läsare ska förstå nyheten korrekt.

Individer

Undvik så långt det går att klassificera människor utifrån ursprung. Det finns dock sammanhang när någons bakgrund och/eller utseende har relevans för berättelsen. ¹ När det handlar om diskriminering eller hatbrott kan sådana faktorer t ex ha en särskild relevans för begripligheten. I SVT Nyheters rapporter om fall där en förövare valt offer efter bakgrund och/eller utseende ska det tydliggöras att det är *gärningspersonens* perspektiv. ²

När någon uppger att hen blivit utsatt för diskriminering eller hatbrott utgår vi från personens egen upplevelse med formuleringar som t ex "hen upplever att hen utsattes på grund av sin hudfärg".

Utseende

Vi har svårt att komma på andra exempel än de nämnda ovan där vi behöver beskriva hudfärg. Men om man måste, tänk på följande:

Utgångspunkten är alltid att vi ska fråga den det berör hur hen vill bli beskriven.

När det inte går kan man, beroende på situationen och sammanhanget, använda ord som **vit**, **svart**, **ljushyad**, **mörkhyad** etc. Tänk på att beskrivningar av hudfärg är känsliga och var medveten om att inget ord kan anses helt okontroversiellt.

Undvik också begrepp som "afrikanskt ursprung" eftersom det är vagt, "färgad" eller "av en annan hudfärg", eftersom de utgår från en vit norm. Använd inte polisens språkbruk rakt av och var medveten om att nyhetsbyråer kan ha gjort det.

Undvik att *slentrianmässigt* koppla samman hudfärg och/eller utseende med nationalitet. Nationalitetsbeteckningar i sig är oproblematiske så länge de är kända och relevanta för sammanhanget, och inte *antaganden* baserade på utseende.

Områden

Utsatta områden beskrivs av och till som **invandartäta**, dvs nationell bakgrund används som förklaringsmodell till något, men det är inte säkert att detta ger någon hjälp att förstå vad det är vi vill berätta. När det gäller områden, var så konkret som möjligt kring det du vill beskriva. Om området har hög arbetslöshet bland sina medborgare och dessa inte heller deltar i val är det mer konkret att säga "X är ett område med hög arbetslöshet och lågt valdeltagande". Begrepp som **socialt/ekonomiskt utsatt område** är acceptabelt, men det är bättre att vara konkretare än så.³ Undvik att använda schablonbegreppet **förorten** annat än möjligtvis för att beskriva att det just är en schablon.

Kort ordlista

Vissa organisationer (t ex Migrationsverket) kan ha andra definitioner, men så här använder SVT Nyheter följande ord:

Nyanländ

Kan användas för att beskriva människor som under det senaste året kommit till Sverige och fortfarande håller på att etablera sig i samhället.

Segregerad skola

Kan användas, men var noga med vari segregeringen består. Det finns många olika segregerade skolor. Vad är det som ska beskrivas? Försök att vara så konkret som möjligt, t.ex. "skolan har en hög andel elever som är nyanlända/inte har svenska

som modersmål/låg andel elever med hög utbildade föräldrar". Uttrycket används oftast för att beskriva socialt utsatta skolor, men kan också syfta på annan sorts åtskillnad, t ex en skola med hög andel elever från rika familjer.

Flykting

Flykting går att använda som begrepp, men variera gärna med "**människor på flykt**", som betonar den mänskliga aspekten. Var också uppmärksam på att Migrationsverket har en annan definition av 'flykting', som skiljer sig från den som vi använder. (Enligt Migrationsverket är den som fått sina asylskäl beviljade, flykting).

Asylsökande

Asylsökande är den som tar sig till Sverige och ansöker om skydd här, men som ännu inte har fått sin ansökan avgjord.

EU-migranter

EU-migranter har både hos myndigheter och medier blivit det mest vedertagna begreppet för utsatta EES-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige, trots att alla som rör sig inom EU inte tigger eller är socialt utsatta. Andra begrepp som ibland används är 'socialt utsatta EU-migranter' eller 'hemlösa EU-migranter'. Ordet **tiggare** kan användas, och omfattar naturligtvis såväl personer från andra länder som svenskar. Vi rekommenderar dock i stället "människor som tigger", vilket inte innebär samma negativa stämpel.

Etnisk/etnicitet

Uttryck som **etniska svenskar**, **etniska ryssar** m.m. undviker vi för att de är oprecisa och för att återigen inte göra någon skillnad på olika sorters svenskar, ryssar etc. Det finns inga givna samband mellan etnicitet och nationalitet

Fotnoter:

¹ I ett inslag som vi sänt nämndes att en belgisk advokat som tog sig an terrormisstänkta hade marockansk bakgrund. Mannens bakgrund *kan* vara relevant i sammanhanget, men bara om advokaten själv lyft det som viktigt, och då bör förklaring redovisas.

² I rapporteringen kring IKEA-morden beslutade ansvarig utgivare att SVT skulle berätta om mannens livssituation och bakgrund. Skälet var att de faktorerna kunde ge en förklaring till mördarens motiv. Mannen hade kort före dådet fått avslag på sin asylansökan och skulle avvisas till Eritrea.

³ I en live om mordet på en skola i Trollhättan beskriver vi vilka offer gärningsmannen valde och beskriver dem som "inte helsvenska". En korrekt formulering hade varit att "mördaren valde människor som han inte betraktade som svenskar".

⁴ Molenbeek i Bryssel har vi beskrivit som "invandartätt". Molenbeek är en stadsdel med nittiotusen invånare, tjugofem procent av dem är arbetslösa och bland ungdomar är arbetslösheten så hög som trettiosju procent. Det finns tillgång till vapen och många invånare har också dålig kontakt med myndigheter. Det hade varit mer korrekt att lyfta några av de här faktorerna än att använda det generella begreppet "invandrare" som minsta gemensamma nämnare.